

UZASADNIENIE

29 listopada 2017 roku J. R. wniósł pozew o uznanie H. P. (1) za niegodną dziedziczenia po H. R. (1) zmarłej 15 grudnia 2016 roku. W piśmie złożonym 12 marca 2018 roku, stanowiącym uzupełnienie braków formalnych pozwu w zakresie przytoczenia okoliczności faktycznych uzasadniających żądanie, strona powodowa wskazała, iż podstawą faktyczną powództwa jest ukrycie przez pozwaną odpisu aktu notarialnego testamentu H. R. (1), sporządzonego 2 października 2008 roku oraz zatajenie wiedzy o istnieniu testamentu późniejszego w oświadczeniu złożonym w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku po H. R. (1).

Pozwana wniosła o oddalenie powództwa i zasądzenie od powoda na swoją rzecz kosztów procesu. W uzasadnieniu zaprzeczyła, aby umyślnie ukryła testament spadkodawczyni, którego oryginałem, ze względu na formę sporządzenia, nie dysponowała. Pozwana zaprzeczyła też, aby umyślnie zataiła wiedzę o istnieniu testamentu z 2008 roku, składając wyjaśnienia w sprawie spadkowej, ponieważ nie miała wówczas wiedzy o takim testamencie.

W piśmie złożonym 5 czerwca 2018 roku powód rozszerzył podstawę faktyczną powództwa wskazując, że w okresie od 2012 roku do dnia zgonu spadkodawczyni H. P. (1) dopuściła się ciężkiego przestępstwa przeciwko H. R. (1), które polegało na umyślnym i świadomym narażeniu spadkodawczyni na bezpośrednie niebezpieczeństwo utraty życia albo ciężkiego rozstroju zdrowia, przy czym powód nie sprecyzował, na czym owe działania miały polegać. Powód podniósł również, że H. P. (1) umyślnie i świadomie spowodowała śmierć matki, przy czym i w tym przypadku nie wskazał, na czym miało polegać działanie pozwanej. Ponadto J. R. zarzucił pozwanej, że od 22 listopada 2016 roku do 4 grudnia 2016 roku odizolowała spadkodawczynię od rodziny, w tym od powoda, uniemożliwiając mu udzielenie matce niezbędnej pomocy. Miało to polegać na wymianie zamków w drzwiach wejściowych do mieszkania zajmowanego przez spadkodawczynię. Jednocześnie powód wskazał, że działalnie takie wypełnia znamiona przestępstwa opisanego w art. 189 § 3 kk. Dalej powód zarzucił pozwanej, że w dniu 30 listopada 2016 roku w celu uzyskania korzyści majątkowej doprowadziła do niekorzystnego rozporządzenia przez spadkodawczynię własnym mieniem, tzn. sporządzenia umowy darowizny własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego nr (...) położonego w Ł., przy ul. (...), przy czym pozwana miała tego dokonać za pomocą wprowadzenia spadkodawczyni w błąd, wyzyskania błędu i stanu niezdolności darczyńcy do należytego pojmowania podejmowanych działań, przy jednoczesnym stosowaniu groźby, szantażu oraz znęcaniu się psychicznym i fizycznym nad chorą H. R. (1).

Pozwana wniosła o oddalenie powództwa zaprzeczając, aby dopuściła się wobec spadkodawczyni zarzuczonych jej przestępstw.

Pełnomocnik powoda ustanowiony z urzędu wniósł o przyznanie kosztów pomocy prawnej oświadczając, że nie zostały one pokryte.

Stan faktyczny:

H. R. (1) zmarła 15 grudnia 2016 roku w Ł..

/ odpis aktu zgonu – k 10 /

J. R. i H. P. (1) są dziećmi zmarłej.

/ niesporne /

H. R. (1) sporządziła dwa testamenty notarialne; pierwszy, z 25 sierpnia 2003 roku, którym do całego spadku powołała córkę H. P. (1); drugi, z 2 października 2008 roku, którym odwołała w całości testament z 25 sierpnia 2003 roku i powołała do spadku syna J. R. i córkę H. P. (1) w częściach równych.

/ kopia testamentu z 2 października 2008 roku – k 29-30, wypis testamentu z 25.08.2003 roku złożony do sprawy III Ns 440/17 Sądu Rejonowego dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi – k 68 /

J. R. nie był obecny przy sporządzeniu testamentu matki z 2 października 2008 roku, ale wiedział o nim i otrzymał jego kopię.

/ zeznania powoda – k 204 w zw. z k 122 /

H. R. (1) zamieszkiwał w lokalu nr (...) położonym w Ł. przy ul. (...), do którego przysługiwało jej spółdzielcze własnościowe prawo. W początkach lat dwutysięcznych spadkodawczyni darowała to prawo swojemu wnukowi K. P., który jest synem pozwanej. Kilka lat później, na skutek konfliktu z wnukiem H. R. (1) zażądała zwrotu przedmiotu darowizny, co K. P. uczynił. Od tego czasu K. P. nie utrzymywał kontaktu z babcią; nie kontaktował się też przez ostatnie kilkanaście lat z powodem.

/ zeznania świadka K. P. – 193, zeznania świadka R. P. – k 193 /

W 2011 roku J. R. został wyeksmitowany z zajmowanego dotychczas mieszkania. W związku z tym w 2012 roku powód przeniósł swoje rzeczy do mieszkania matki przy ul. (...) i regularnie pojawiał się w tym mieszkaniu. Od 2012 roku zarówno powód, jak i pozwana mieli klucze do mieszkania matki.

/ zeznania powoda – k 204 w zw. z k 122, zeznania pozwanej – k 204 w zw. z k 122 /

W 2016 roku u H. R. (1) stwierdzono nowotwór jelita grubego. W związku z tym spadkodawczyni była hospitalizowana od 26 września 2016 roku do 13 października 2016 roku w Miejskim Centrum Medycznym (...) w Ł., gdzie 29 września 2016 roku przeprowadzono u niej zabieg resekcji guza. H. R. (1) ponownie przebywała w szpitalu na przełomie października i listopada 2016 roku. Po jej powrocie powód wymienił zamki do drzwi wejściowych mieszkania matki, po czym jeszcze w listopadzie 2016 roku J. R. zamontował w drzwiach wejściowych mieszkania nr (...) przy ul. (...) poprzednie zamki. Powód widział matkę po raz ostatni w jej miejscu zamieszkania 21 listopada 2016 roku.

/ kopia dokumentacji medycznej – k 177-183, zeznania powoda – k 204 w zw. z k 122, zeznania pozwanej – k 204 w zw. z k 122 /

W rozmowie z przyjaciółką pozwanej H. R. (1) potwierdziła, że J. R. pomieszkuje u niej. Jednakże podczas wizyt owej przyjaciółki w mieszkaniu spadkodawczyni, które odbywały się w 2016 roku, powoda nigdy nie było.

/ zeznania świadka M. L. – k 122 /

30 listopada 2016 roku, pod nieobecność J. R., H. P. (1) sprowadziła na prośbę matki do jej mieszkania notariusza, przed którym H. R. (2) złożyła oświadczenie o darowiznie własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego na rzecz córki. Tego samego dnia H. R. (1) wymieniła zamki w drzwiach wejściowych mieszkania przy ul. (...).

/ zeznania pozwanej – k 204 w zw. z k 122 /

H. R. (1) została ponownie przewieziona do szpitala w dniu 5 grudnia 2016 roku i pozostała tam do dnia swojej śmierci.

/ niesporne /

Na skutek zawiadomień składanych przez J. R. wszczęte zostało śledztwo w sprawie:

- nieumyślnego spowodowania śmierci H. R. (1) przy czym powód zarzucił popełnienie tego czynu pozwanej,
- mającego miejsce w listopadzie 2016 roku psychicznego znęcania się H. P. (1) nad J. R.,
- fałszywego oskarżenia J. R. przez H. P. (1) o popełnienie przestępstwa,

- przywłaszczenia w listopadzie 2016 roku rzeczy ruchomych na szkodę J. R., przy czym zdaniem powoda miała tego dokonać pozwana,
- bezprawnego zajęcia przez H. P. (1) lokalu mieszkalnego nr (...) przy ul. (...) w Ł. w dniu 21 listopada 2016 roku,
- bezprawnego pozbawienia wolności H. R. (1) w okresie od 22 listopada 2016 roku do 4 grudnia 2016 roku, czego miała się dopuścić zdaniem powoda pozwana,
- uporczywego nękania H. R. (1) i J. R. w okresie od 1997 roku, czego miała się dopuścić zdaniem powoda pozwana,
- doprowadzenia w dniu 30 listopada 2016 roku H. R. (1) do niekorzystnego rozporządzenia prawem do lokalu przy użyciu przemocy i groźby, przy czym powód zarzucał popełnienie tego czynu pozwanej,
- mającego miejsce w październiku 2016 roku pomówienia powoda – także przez pozwaną.

Postanowieniem Prokuratora Rejonowego z 30 czerwca 2017 roku śledztwo to zostało umorzone wobec stwierdzenia, że inkryminowanych czynów nie popełniono lub nie zawierają one znamion czynów zabronionych, a w odniesieniu do dwóch czynów stwierdzono brak danych dostatecznie uzasadniających popełnienie przestępstwa. Powód złożył zażalenie na to orzeczenie, jednakże Sąd utrzymał zaskarżone postanowienie w mocy.

/ kopia notatki urzędowej – k 172, kopie zawiadomień – k 173-174, 175-176, kopia postanowienia Prokuratora wraz z uzasadnieniem – k 184-188, okazanie odpisu postanowienia Prokuratora – k 193, zeznania powoda - k 204 w zw. z k 193 /

W postępowaniu o stwierdzenie nabycia spadku po H. R. (1), toczącym się z wniosku J. R. przed Sądem Rejonowym dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi, pełnomocnik H. P. (1) złożył 13 października 2017 roku pismo, w którym postulował stwierdzenie nabycia spadku po zmarłej na podstawie ustawy przez córkę i syna spadkodawczyni w częściach równych. W uzasadnieniu pisma wskazano, że H. R. (1) nie pozostawiła testamentu. W kolejnym piśmie złożonym 31 października 2017 roku pełnomocnik H. P. (1) powiadomił o odnalezieniu testamentu notarialnego, którym do całości spadku powołana została H. P. (1). Do pisma załączono wypis rzeczowego testamentu. Podczas rozprawy, która odbyła się w tamtej sprawie 20 lutego 2018 roku bez udziału J. R., pełnomocnik wnioskodawcy złożył wniosek o załączenie do akt testamentu notarialnego spadkodawczyni sporządzonego 2 października 2008 roku. Po zgłoszeniu tego wniosku, H. P. (1) obecna na rozprawie oświadczyła, że: „nie wie, czy są jeszcze jakieś inne testamenty”. Na tej rozprawie nie odebrano zapewnienia spadkowego; Sąd odroczył rozprawę i postanowił zwrócić się do Wydziału Ksiąg Wieczystych o nadesłanie testamentu spadkodawczyni z 2008 roku, na który powołał się pełnomocnik J. R. oraz innych testamentów sporządzonych przez H. R. (1), a nadto postanowił zwrócić się do notariusz Z. K. o wskazanie, czy spadkodawczyni sporządzała w jej kancelarii jakieś testamenty po 2013 roku, a jeśli tak – o ich nadesłanie.

/ kopie dokumentów z akt III Ns 440/17 Sądu Rejonowego dla Łodzi-Śródmieścia: pismo z 13.10.2017 r. – k 64-65, pismo z 31.10.2017 – k 67, wypis testamentu z 25.08.2003 roku – k 68, protokół rozprawy z 20 lutego 2018 roku – k 69-70 /

Pozwem z dnia 7 marca 2018 r. skierowanym przeciwko H. P. (1), J. R. wniósł o stwierdzenie nieważności umowy darowizny spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego nr (...), w Ł., przy ul. (...) pod nr (...) wraz ze związanym z tym prawem wkładem budowlanym, będącego w zasobach Spółdzielni Mieszkaniowej im. (...) w Ł., (...)-(…) Ł., ul. (...), sporządzonej, między darczyńcą H. R. (1) a obdarowaną H. P. (1), w formie aktu notarialnego w dniu 30 listopada 2016 r., za repertorium (...) przed notariuszem D. Z., prowadzącym Kancelarię Notarialną w Ł., przy ul. (...). Sprawa prowadzona jest przez Sąd Okręgowy w Łodzi pod sygnaturą akt II C 308/18. Na obecnym etapie postępowania nie przedstawiono żadnych dowodów wskazujących na możliwość popełnienia wobec H. R. (2) przestępstwa opisanego w art. 282 § 1 kk w związku z rozporządzeniem dokonany przez spadkodawczynię pod tytułem darmym.

/ okoliczności znana Sądowi z urzędu, akta II C 308/18 Sądu Okręgowego w Łodzi – obecnie w dyspozycji Sadu Apelacyjnego w Łodzi /

Sąd odmówił mocy dowodowej zeznaniom świadków Ł. S., R. K., M. K. (1), K. J. i M. K. (2), przesłuchanym na rozprawie 24 stycznia 2019 roku, ponieważ nie posiadali oni żadnej wiedzy w zakresie okoliczności istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy poza tym, co wynikało z dokumentów złożonych przez powoda.

Sąd oddalił wniosek o załączenie akt postępowań karnych wskazanych w piśmie powoda złożonym 16 sierpnia 2018 roku uznając, że okoliczności, na które miały zostać zgłoszone dowody z dokumentów znajdujących się w tych aktach są obojętne dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy, natomiast w odniesieniu do sprawy PR 2 Ds. 2067/2016 kwestie mogące mieć znaczenie dla rozstrzygnięcia wyjaśnia treść postanowienia z 30 czerwca 2017 roku oraz jego uzasadnienia.

Sąd oddalił wniosek o załączenie oryginału testamentu H. R. (1) z 2 października 2008 roku uznając, taki dowód za zbędny, ponieważ strona pozwana nie kwestionowała ostatecznie faktu istnienia takiego dokumentu, ani jego treści wynikającej z przedstawionej w sprawie kopii.

Sąd oddalił wniosek o przesłuchanie świadków J. B. i Z. B. zgłoszony w piśmie powoda złożonym 16 sierpnia 2018 roku, ponieważ okoliczności, na które został zgłoszony nie miały żadnego związku ze sprawą. Z tych samych względów Sąd oddalił wniosek o przesłuchanie wskazanych w tym piśmie świadków w osobach członków organów Spółdzielni Mieszkaniowej.

Sąd oddalił wniosek powoda o przesłuchanie świadka S. K. uznając, że okoliczności, na które został zgłoszony, w zakresie, w jakim mogły mieć znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy zostały dostatecznie wyjaśnione innymi dowodami.

Sąd oddalił wniosek pozwanego o zobowiązanie do złożenia umów, na podstawie których pozwana zbyła prawo do lokalu nr (...) przy ulicy (...) uznając, że ustalanie szczegółowych warunków tych kontraktów, do czego zmierzał ów wniosek, jest zbędne dla rozstrzygnięcia tego sporu.

Sąd oddalił wniosek pozwanego o załączenie dokumentacji medycznej H. R. (1) z Miejskiego Centrum Medycznego (...) w Ł., ponieważ okoliczność, na które został zgłoszony ten wniosek nie mogły wynikać z dokumentacji medycznej jako takiej. Tego rodzaju dokumenty zawierają zapis stanu pacjenta oraz procedur medycznych stosowanych przez personel placówki, w której jest leczony.

Niezależnie od przytoczonych argumentów wypada zauważyć, że znaczna część tych wniosków została zgłoszona po raz pierwszy z przekroczeniem terminu udzielonego pełnomocnikowi postanowieniem wydanym na rozprawie 26 lipca 2018 roku, w jego obecności.

Rozważania prawne:

Przesłanki uznania spadkobiercy za niegodnego dziedziczenia wskazane zostały w art. 928 § 1 kc. W doktrynie prawa i orzecznictwie sądów panuje jednolity pogląd, że zawarty tam katalog ma charakter zamknięty i nie jest dopuszczalne rozszerzanie przesłanek niegodności na zdarzenia inne, niż wymienione w art. 928 § 1 kc poprzez zastosowanie art. 5 kc. Co prawda niektórzy przedstawiciele nauki prawa wskazują na zasadność rozszerzenia tego katalogu w drodze analogii na stany faktyczne podobne do opisanych w powołanym przepisie, niemniej jednak pogląd taki nie znalazł dotychczas akceptacji w praktyce stosowania prawa i również Sąd orzekający w tej sprawie nie znajduje żadnych argumentów przemawiających za odstępieniem od powszechnie stosowanej interpretacji. Z tego względu Sąd nie analizował w tej sprawie podnoszonych przez powoda wątków dotyczących relacji między stronami, a w szczególności postępowania pozwanej wobec brata, w kontekście ich ewentualnego wpływu na możliwość uznania H. P. (1) za niegodną dziedziczenia po H. R. (1).

Mając na uwadze podstawy faktyczne powództwa, w grę wchodziły dwie przesłanki mogące skutkować jego uwzględnieniem.

Pierwsza wynika z art. 928 § 1 punkt 1 kc. Powód postawił w swoim piśmie szereg zarzutów popełnienia przez pozwaną przestępstw skierowanych przeciwko spadkodawczyni. Jednakże wbrew dyspozycji art. 6 kc J. R. nie udowodnił, aby którykolwiek z nich był zasadny. Samo wyliczenie różnego rodzaju typów przestępstw, czasami pozbawione jakiegokolwiek opisu działań H. P. (1), które mogłyby wypełniać ich znamiona przedmiotowe, powołanie się na dokumenty tworzone przez powoda na potrzeby inicjowanych postępowań karnych oraz własne zeznania składane w tej sprawie, nie są wystarczającym dowodem pozwalającym na przypisanie pozwanej zarzucanych jej czynów. Oczywiście jest, że udowodnienie zarzutu popełnienia przestępstwa w sprawie cywilnej nie wymaga uprzedniego uzyskania prawomocnego wyroku skazującego sprawcę. Sąd cywilny jest władny dokonywać własnych ustaleń w tym zakresie, jednakże musi dysponować dowodami wskazującymi przede wszystkim, że określone przestępstwo w ogóle zostało popełnione, a w dalszej kolejności, że winę za popełnienie czynu zabronionego można przypisać pozwanej. W tej sprawie nie przedstawiono żadnych dowodów przemawiających za tezą, że wobec H. R. (1) dopuszczono się jakichkolwiek przestępstw. Co więcej, istnieje prawomocne postanowienie Prokuratora Rejonowego z 30 czerwca 2017 roku, umarzające śledztwo w przedmiocie wszystkich zarzutów, które powód powielił w podstawie faktycznej swojego powództwa. Tego rodzaju rozstrzygnięcie nie jest wiążące dla Sądu w sprawie cywilnej, niemniej jednak stanowi dokument urzędowy w rozumieniu art. 244 § 1 kpc, stanowiący dowód tego, co w nim stwierdzono. Z dowodu tego, któremu powód nie zaprzeczył wynika natomiast, że wielu czynów przypisywanych pozwanej nie popełniono bądź nie zawierają one znamion czynu zabronionego, zaś w dwóch przypadkach, z których tylko jeden mógł mieć znaczenie dla tej sprawy, a mianowicie zarzut doprowadzenia H. R. (1) do niekorzystnego rozporządzenia swoim mieniem przy użyciu przemocy i groźby, nie było danych dostatecznie uzasadniających popełnienie przestępstwa.

W tym miejscu należy wspomnieć o postępowaniu, które toczy się przed tutejszym Sądem z powództwa J. R. przeciwko H. P. (2) o stwierdzenie nieważności umowy darowizny prawa do lokalu, sporządzonej 30 listopada 2016 roku. Rozstrzygnięcie sprawy prowadzonej pod sygnaturą II C 308/18 nie będzie miało wpływu na wynik tego postępowania. Zasadniczym zarzutem stawianym przez J. R. w tamtej sprawie jest występowanie po stronie darczyńcy stanu wyłączającego świadome albo swobodne podjęcie decyzji i wyrażenie woli. Z tego względu samo stwierdzenie, że pozwana dokonała ze spadkodawczynią czynności prawnej, która okazała się nieważna z przyczyny opisanej w art. 82 kc nie będzie wystarczającą podstawą do przypisania H. P. (1) popełnienia przestępstwa, nawet wówczas, gdy zostanie udowodnione, że pozwana wiedziała o tych przyczynach w chwili dokonania kwestionowanej czynności.

Z przytoczonych względów należało uznać, że nie zostały udowodnione przesłanki uznania za niegodnego do dziedziczenia opisane w art. 928 § 1 pkt 1 kc.

Drugi zarzut powoda odnosi się do przesłanki zawartej w art. 928 § 1 pkt 3 kc, w szczególności umyślnego ukrycia lub zniszczenia testamentu spadkodawczyni sporządzonego 2 października 2008 roku. W sprawie nie przedstawiono żadnego dowodu wskazującego na zniszczenie tego testamentu przez H. P. (1), czy kogokolwiek innego. Byłoby to zresztą trudne do wykonania biorąc pod uwagę formę jego sporządzenia. Oryginał testamentu sporządzony jest w formie aktu notarialnego, zatem zniszczenie jego odpisu lub wypisu, nawet gdyby pozwana dopuściła się tego, nie jest kwalifikowane jako zniszczenie testamentu. O zniszczeniu dokumentu można mówić jedynie wówczas, gdy nastąpiło jego trwałe unicestwienie. Co prawda odpis lub wypis aktu notarialnego zawierającego testament także jest dokumentem, jednakże testamentem jako takim jest oryginał tego aktu notarialnego i tylko ten dokument, w przypadku testamentu sporządzonego w tej formie, może być przedmiotem wykonawczym czynu polegającego na zniszczeniu testamentu.

Najwięcej kontrowersji budzi w tej sprawie zachowanie pozwanej interpretowane przez powoda jako ukrycie testamentu. Sąd podziela pogląd, że z ukryciem testamentu mamy do czynienia wówczas, gdy spadkobierca, mając testament w swojej dyspozycji, uniemożliwia jego ujawnienie. Jak wskazano wyżej w przypadku rozporządzenia sporządzonego w formie aktu notarialnego jedynie jego oryginał można uznać za testament w rozumieniu art. 928 § 1 pkt 3 kc. W sprawie nie udowodniono, aby pozwana kiedykolwiek była w posiadaniu takiego dokumentu, zaś w

ujawnionych okoliczności wynika, że oryginał aktu notarialnego przechowywany jest w Sądzie. Poza tym, jak wynika z ustaleń, J. R. posiadał wiedzę o sporządzeniu przez matkę testamentu z 2008 roku oraz o jego treści, na co powołał się w toku postępowania spadkowego. Zatem H. P. (1) składając w toku postępowania o stwierdzenie nabycia spadku po H. R. (1) oświadczenia procesowe o braku wiedzy na temat innych testamentów, niż sporządzony przez spadkodawczynię w 2003 roku, nie była w stanie uniemożliwić powodowi ujawnienie testamentu późniejszego. Natomiast zatajenie wiedzy o istnieniu rozporządzenia z 2008 roku, niezależnie od tego czy było świadome, czy wynikało z niewiedzy, jak utrzymuje to pozwana, samo w sobie nie jest przesłanką uznania za niegodnego do dziedziczenia, ponieważ takie zachowanie nie zostało ujęte w katalogu zawartym w art. 928 § 1 kc.

Wobec powyższego powództwo należało oddalić.

O kosztach procesu Sąd orzekł na podstawie art. 98 kpc biorąc pod uwagę, że na koszty poniesione przez pozwaną złożyły się wynagrodzenie zawodowego pełnomocnika w wysokości 5'400,00 zł wynikającej z § 2 pkt 6 rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 roku w sprawie opłat za czynności radców prawnych (t.j. Dz.U. z 2018 roku poz. 265) oraz opłata skarbową od pełnomocnictwa w wysokości 17,00 zł.

Sąd przyznał pełnomocnikowi powoda wynagrodzenie za pomoc prawną świadczoną z urzędu w wysokości wynikającej z § 8 pkt 6 oraz § 4 ust. 3 rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (t.j. Dz. U. z 2019 roku poz. 18)